

Reflexions sobre una mobilitat a l'estranger durant uns estudis de doctorat

Doctorant David Martínez-Maireles, juny 2021

Realitzar una estada a l'estranger no és una decisió per prendre a la lleugera i molt menys si aquesta estada està vinculada a uns estudis de doctorat. En el meu cas no ha estat una simple estada de pràctiques internacionals. La meva tesi doctoral està co-tutelada entre la Universitat de Vic-Universitat Central de Catalunya i la Università degli Studi di Firenze. Per aquesta raó havia de realitzar una estada d'un any en la Universitat Italiana, a més a més així podia realitzar una recollida de dades per la meva tesi doctoral a Florència. En un principi aquesta estada l'havia de realitzar el segon any de doctorat, és a dir, durant el curs 2019-2020, així que la vaig iniciar al gener del 2020, amb el meu trasllat a la ciutat de Florència. Però, un mes i escaig després, es va veure troncada per la crisi del Covid-19 i al final vaig realitzar des de Catalunya i a nivell telemàtic. Tenia poca esperança de tornar a Florència per acabar la meva estada, però en el curs 2020-2021, tot i que l'emergència sanitària no ha finalitzat, he vist una oportunitat per tornar a Itàlia per poder realitzar aquesta estada a l'estranger i també per poder acabar la recollida de certes dades de les escoles italianes necessàries per finalitzar la meva tesi.

Com ja he dit, realitzar una estada a l'estranger no es una decisió fàcil i tampoc és senzill, però realitzar-la en un estat d'emergència sanitària, encara ho és menys. Es realitzar tot a nivell telemàtic, des de la formació de les dues universitats, així com també les diferents entrevistes i *focus group* que he conduït per la meva investigació. Lentament s'ha anat obrint el país, tot i això, la investigació s'ha continuat realitzant de manera telemàtica. Conseqüentment, per realitzar qualsevol cosa, formacions, reunions, entrevistes, proves avaluatives, entre d'altres, s'utilitzen diferents plataformes de comunicació com el zoom, el webex, el meets, tot es grava dins d'aquestes plataformes i llavors es comparteixen quan es necessari amb els diferents participants. És un moment que es rep la formació en directe, que es grava, i es pot tornar a realitzar o repassar la mateixa sessió tantes vegades com a un li faci falta. Perquè es realitzessin aquestes gravacions he hagut de donar el meu permís i he hagut de redactar noves clàusules dins

del consentiment informat per l'acceptació d'aquest fet per part dels diferents participants a la meua investigació. En un principi, no li donava tanta importància, ara bé, és un dels moments que la nostra "privacitat" com a docents, alumnat, investigadors, participants en una investigació, entre d'altres, està més exposada. Per molt que estiguem prenent les mesures adequades perquè continuï essent privat i només compartit per els assistents, encara existeixen moltes llacunes en aquest camp i molts de nosaltres no som experts o ens hem introduït en ell per la necessitat de la pandèmica.

S'entén, i és una obvietat, que signar el consentiment informat per part dels participants de qualsevol investigació és un fet bàsic dins d'una recerca, sobretot si es gravava a nivell d'àudio o a nivell vídeo per poder realitzar la posterior transcripció i anàlisi de la informació pel seu estudi. Malgrat això, poques vegades o mai abans de la crisi del Covid-19, s'havia pensat en la signatura d'aquest consentiment per part de l'alumnat, sigui del nivell que sigui, assistent a una classe. Em sembla important reflexionar sobre aquest fet, perquè, per molt que no ho arribi a semblar, és una de les innovacions en l'educació que poques persones han tingut en compte. Una innovació que ha succeït per una pandèmica i com a repercussió del canvi de modalitat en la manera de realitzar les classes. Per molt que, en algun moment, alguns alumnes tornin a fer classes presencials, no tots tindran aquesta sort o no tothom la tindrà cada setmana i tampoc se sap com es realitzarà el curs vinent.

La meua tesi doctoral està dins del programa *d'Innovació i Intervenció Educatives* de la UVic-UCC, i en el programa de *Ciències de l'educació i psicologia* de la Università degli Studi di Firenze. Per tant, el meu àmbit d'estudi és la innovació educativa i també la innovació de les pràctiques avaluatives, o sigui, que els processos d'innovació i millora en l'àmbit educatiu és el tema central de la meua tesi doctoral.

Una de les grans qüestions que es discuteix en el camp de l'educació és la necessitat de la presencialitat en l'estat actual de pandèmica. Per exemple, a nivell del doctorat, des de febrer del 2020, totes les classes, seminaris, lliçons, reunions, tutories, entre d'altres, es realitzen a nivell telemàtic i això ha provocat que tots i totes les meves companyes, tant de Catalunya com de Florència, tinguin la sensació de pèrdua d'alguna cosa.

S'ha d'entendre que el procés d'ensenyament i aprenentatge té una part en la que l'interrelació amb els demés és totalment necessària i més si, com s'insisteix des de fa anys a nivell administratiu, es vol una educació competencial, inclusiva i cooperativa. Ara bé, és impossible ser inclusius si no tot l'alumnat té la possibilitat d'accedir a les eines telemàtiques per assistir a la classe o cooperatiu si el que era aprendre cooperativament es transforma en un treball en grup on no està regulada i no s'assegura la participació equitativa de l'alumnat. A més a més, existeixen competències bàsiques que no s'aprenen si no existeix una relació real, si no existeix un contacte real amb les altres persones compartint un espai com és l'aula i com és el centre educatiu. És del tot comprensible que per la salut de tothom s'hagin posat en marxa mesures com ara, restringir l'accés als centres escolars o reduir el número d'alumnes a les aules, una cosa que era necessària abans de la crisi del Covid-19. Tot i això, no es pot oblidar que els factors interpsicològics formen part del procés d'ensenyament i aprenentatge i que a més a més som éssers socials i que l'escola és un espai que també té aquesta funció de socialització, de coneixença, de interculturalitat i d'inclusió.

Dins del procés d'ensenyament i aprenentatge no podem oblidar l'avaluació, un altra branca central dins de la meua investigació. La pràctica avaluativa és un dels temes que més dificultat presenta a l'hora d'innovar i que és l'últim a revisar, quan hauria de ser central en el procés educatiu. No es pot oblidar que l'avaluació és un element que forma part i està al servei del procés d'ensenyament i aprenentatge, considerant que és amb l'avaluació que els docents poden comprovar quines són les adquisicions i contribucions que ha realitzat l'alumnat i introduir modificacions o canvis per la millora de la seva praxis, i també perquè l'alumnat sigui conscient del seu procés d'aprenentatge i activin les estratègies més adequades per ell o ella. Ens certs nivells educatius s'ha adoptat, i abans de la pandèmica ja s'estava adoptant, una visió formativa de l'avaluació, és a dir, s'ha utilitzat una avaluació més contínua que té en compte el procés i no només els resultats, en la qual s'acompanya a l'alumnat i se'l fa conscient del seu procés d'aprenentatge. En detriment a una avaluació final, que l'únic important és la prova avaluativa final per qualificar els continguts que recorda o ha après l'alumnat. No obstant això, aquest canvi que ja s'estava introduint, com ja s'ha comentat abans de la pandèmia, està essent dificultós i no del tot acceptat, ja que la societat encara té una

visió numèrica, acreditativa i qualificativa de l'avaluació, més que no pas una visió formativa.

Amb tot això no vull dir que no estigui d'acord amb el que s'ha realitzat o no aplaudeixi l'esforç realitzar pels professionals educatius, per l'alumnat i per les seves famílies per adaptar-se a la nova situació, ans al contrari. Només vull emfatitzar, que no podem oblidar-nos que educar no només és un ensenyar i aprendre continguts, sinó que educar va més enllà.

Gràcies a realitzar l'estada a Florència, he pogut, en certa manera, observar dos tipus d'adaptació i d'innovació del procés educatiu en dos països, que per molt que semblin similars, són totalment diferents en el que a educació es refereix. La normativa en referència a educació, inclusió i avaluació en els dos països és totalment diferent i pel que fa a les mesures adoptades en aquests àmbits també són molt diferents, per molt que tinguin la base comuna que dóna la Comunitat Europea. Per posar un exemple, a Itàlia el 8 d'abril del 2020, va entrar en vigor el decret-llei número 22, que modificava la llei número 41, del 6 de juny del 2020, sobre la implementació durant aquest curs sobre l'avaluació periòdica i final de l'aprenentatge de l'alumnat de l'escola de primària. El canvi va ser que aquesta avaluació fos expressada a través d'un judici descriptiu redactat en el document d'avaluació i amb referència als diferents nivells d'aprenentatge, quan a Catalunya ja s'està implementant des de fa temps. Aquest fet ha obligat a realitzar un canvi en l'avaluació a totes les escoles de primària italianes i, consegüentment, s'ha hagut també de repensar, per exemple, el document d'avaluació, les proves d'avaluació, les rúbriques que s'utilitzen, així com el passatge entre primària i secundària, no només de quina manera s'avalua a l'alumnat per promocionar-los, sinó també quina informació és l'adequada que es traslladi entre els docents de primària i els docents de secundària respecte a l'alumnat. A més a més, també s'està repensant com alinear aquests dos nivells perquè no sigui un salt o una ruptura tant abrupta per l'alumnat, fet que també està succeint a Catalunya. Un altre exemple de la diferència entre els dos territoris és que a Catalunya, amb la introducció del decret número 150 del 17 d'octubre de 2017 sobre l'atenció educativa a l'alumnat en el marc d'un sistema educatiu inclusiu, es va reforçar la idea de la necessitat d'inclusió en el sistema educatiu, un fet que a Itàlia des

del 1976 va ser introduït a nivell administratiu. Sense voler entrar en detalls, aquest és un exemple del que per uns pot semblar una innovació, pels altres no ho és.

Un dels fets que aporta una estada internacional, és aquesta visió de dues realitats que són semblants, però diferents alhora. A més a més, poder compartir aquesta doble visió amb els participants implicats en la investigació és important, perquè obria la porta a la reflexió. Una reflexió que moltes vegades es fa difícil realitzar-la entre els professionals, no per falta d'interès, sinó per falta de temps i espais concrets i formals per realitzar-la. Al final han de treure temps de les seves vides personals si volen fer aquest procés de reflexió i de presa de decisions conjunta i consensuada tan necessària en un procés d'introducció d'innovació educativa i també en un estat d'emergència com el que encara repercuteix en les nostres vides.

Si es deixa a part la innovació educativa, un aspecte important de realitzar una estada internacional és que també ajuda a ampliar la xarxa de professionals del mateix camp que un està treballant en la seva investigació i d'altres àmbits que ajuden a ampliar la mirada d'investigador i la connecta a altres realitats confluents en el món que vivim. Ara més que mai és important aquest treball en comú entre investigadors de diversos països i amb el treball telemàtic també és més senzill realitzar-ho.

Realitzar una estada a l'estranger no és una decisió senzilla, però quan s'està realitzant un s'adona que li obre la mirada a perspectives noves, a pensaments nous, a metodologies noves i tot això ajuda a innovar la pròpia investigació, així com a adquirir competències essencials per poder treballar en xarxa amb altres grups d'investigació arreu del món i a vincular la investigació a la realitat social. Realitzar una estada a l'estranger no és una decisió senzilla, però si sorgís de nou l'oportunitat tornaria a aprofitar-la